

2. SEKCIJA

Vlastita umanjena i uvećana slika

Alisa u Zemlji čudesa

Zrcalo je simbol traženja i prepoznavanja sebe. U mnogim zrcalima ogledamo svoj lik. Često nam on nije nalik, ili nije onakav kakvim bismo ga željeli vidjeti. Ovisno o tome što tražimo: izgled, inteligenciju, dušu, ljubav, bogatstvo, ugled, zrcalne slike čine nam se umanjene ili uvećane. Osobito se u razdoblju odrastanja često vidimo umanjeno ili uvećano, poput Alise, koja lutajući u snovima zemljom čudesa pronalazi krive načine da ostane mala ili da odraste što je imperativ stvarnosti. Nesnalaženje u onome što trenutačno jest djeluje joj zbuñujuće i zagonetno.

►► „Alisa je podigla lepezu i rukavice, i kako je u dvorani bilo vrlo vruće, neprestano se hladila lepezom dok je govorila dalje: – Bože moj, Bože! Kako je danas sve čudno! A još jučer stvari su tekle kao obično! Da se možda nisam noću ja promijenila? Čekaj da promislim: jesam li bila ista kad sam jutros ustala? Ako pravo razmislim, malo se sjećam da mi je bilo neka-ko drukčije. Ali ako nisam ista, sljedeće je pitanje: Tko sam zaboga onda? Eto, to ti je zagonetka!” ||



Alisa



Eduard Monet || Nana (detalj)

ZADATAK: Pogledaj se u zrcalu i uoči promjene

Svaki učenik neka u školu donese manje zrcalo, neka se zagleda u svoj lik i opiše ga bilo riječima, bilo crtežom.

Što osjećaš kada promatraš svoj lik?

Je li začudno što si ti baš ti, a ne netko drugi?

Što je zagonetka, to što jesmo, što postojimo, ili što smo drugačiji?

Postavi nekoliko pitanja na koja će odgovor biti ja.

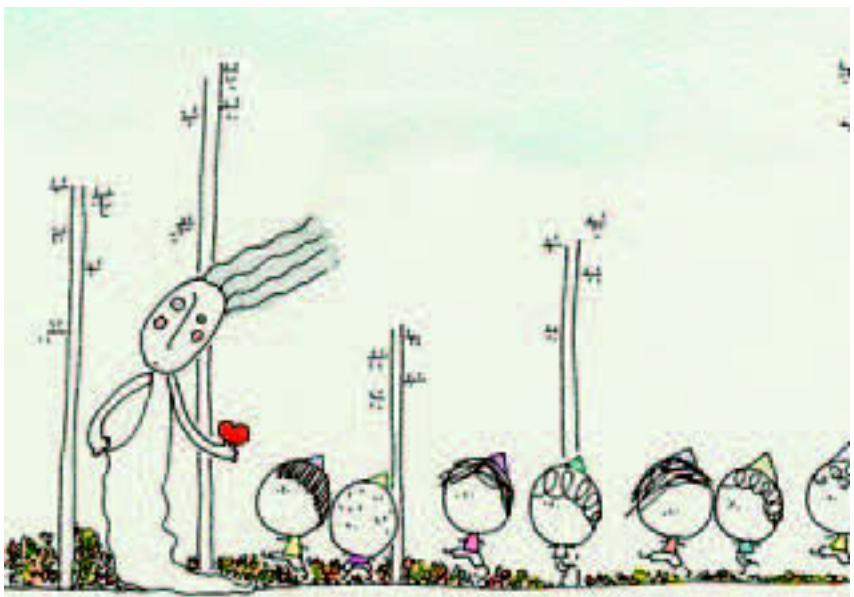
Postavi nekoliko pitanja na koja će odgovor biti čovjek.

Što je najvažnije u tvojoj slici sebe i drugih? Obrazloži.

Promjene

Često je vrlo teško uočiti i prepoznati promjene. Ne možemo odlučiti kojem svijetu želimo pripadati, sigurnosti djetinjstva koja se iskazuje u brizi roditelja, radostima igre, svim vrstama pomoći što nam omogućuje da rastemo i osjećamo se sretni, ili izazovima odrastanja koje pred nas postavlja nova očekivanja od sebe samih i od drugih, u situacijama za koje sami postajemo odgovorni. Alisa je još samo mogla motriti „rajski vrt djetinjstva”, ali u svemu bila je prevelika da u njega uđe, ma koliko za njim čeznula. Rascjep između potrebe da ostanemo mali i zaštićeni, i potrebe da rastemo i budemo samostalni, najčešće nas zbunjuje i čini nesigurnima. Nesigurnost, pak, može značiti gubitak samopoštovanja. A samopoštovanje je jedna od važnih odrednica pri uspostavljanju osobnog identiteta.

Ipak, u dobi od 15 godina najvažniji nam se čini izgled. Lijep i društvenim standardima primjeren, izgled potvrđuje naše samopouzdanje, ali isto tako i dobar dojam što ga drugi stežu o nama. Najsretniji smo kada je zrcalna slika onakva kakvom ju želimo vidjeti, poput zle kraljice u bajci braće Grimm *Snjeguljica* kojoj čudesno zrcalo neprestano mora potvrđivati da je najljepša od svih žena. No, je li ohola kraljica uistinu lijepa? Zbog opsjednutosti vlastitom ljepotom, ona postaje zla i nesretna, a time i ružna. Ljepotom ju nadržava Snjeguljica koju, osim što je lijepa izgledom, krasi i mnoge vrline, važnije od izgleda. O tome je već grčki mudrac



Bijant Prijenjanin rekao:

- ▶ „Potrebno je, reče, da se pogledaš u ogledalu: ako se pojaviš lijep, radi lijepe stvari; ako se pojaviš ružan, svojim poštenjem ispravi nedostatke prirode.” ||

Žena koja je zbog svoga izgleda prouzročila mnoga zla bila je i Helena, žena spartanskog kralja Menelaja. Nju je boginja ljepote i ljubavi Afrodita obećala trojanskomu kraljeviću Parisu, ako potvrdi da je ona najljepša među boginjama. Nakon što je Paris to potvrdio, Afrodita je ispunila obećanje i pomogla mu da otme Helenu. Helena je tako postala uzrokom Trojanskog rata. Mit Helenu pamti samo po ljepoti, sva druga obilježja njezina bića izgubljena su zbog ljepote. Njezina osobnost, njezin identitet izgubljen je u izgledu. Mogli bismo spomenuti i mnoge „ikone” 20. stoljeća koje su bile poznate samo po izgledu. Najpoznatija među njima je glumica Marilyn Monroe, koja je poput nekog „industrijskog proizvoda” vladala svijetom zabave, a kao čovjek, kao osoba, bila vrlo nesretna i tragično završila svoj život.

Ako pridajemo preveliko značenje izgledu, a ne činimo ga ljepotom drugih obilježja identiteta prepoznatljivim, sliku koju imamo o sebi možemo umanjivati ili uvećavati, što nas u vlastitim ili u očima drugih može učiniti beznačajnima ili moćnima, ali nikako, ni u jednom slučaju, sretnima.



Afrodita Milska || božanska antička ljepota

Nitko i netko

Sljedeću priču možemo nazvati *Nitko i netko*. To je i sadržaj pjesme poznate američke pjesnikinje Emily Dickinson. Nitko i netko prisutni su u svakoj osobi, nadopunjuju se i popravljaju jedno drugo. Različiti mogu biti razlozi zbog kojih se osjećamo *bezvrijedno*: nesigurnost, gubitak samopoštovanja, nemoć, lijenost, prigovori drugih, siromaštvo, neugledni roditelji. Isto tako mnogi su razlozi da se osjećamo *netko*: radost prihvaćanja sebe, inteligencija, kreativnost, uspjeh u školi, u društvu, zaljubljenost, prijatelji koji nam pružaju potporu, činjenje dobrih djela, materijalno bogatstvo roditelja, skupa odjeća, društveni ugled roditelja. Znamo da osim osobnih teškoća u nastojanjima da postanemo *netko*, postoje i one društvene, a to je često izokrenuta

vrijednosna slika u kojoj su stvari važnije od ljudi, i u kojoj se vrijednosti mjere po onome što tko posjeduje, a ne po onome što tko jest. Isto tako postoje ljudi koji misle da su jedino oni sposobni da budu netko, a svi ostali trebali bi se podrediti njihovom načinu mišljenja i djelovanja.



|| Mona Lisu Leonarda da Vincija ubrajamo među najpoznatije žene svijeta. Ipak, ne možemo sa sigurnošću reći tko je ona uistinu bila. *Netko ili nitko?*

Takvo mišljenje umanjuje vrijednost drugih i uvećava vlastitu, često bez osobnih zasluga za ono što se jest ili za društveni položaj koji se zauzima. Upravo zbog toga pjesnikinja Emily Dickinson u svojoj pjesmi želi pokazati da je *nitko* važniji nego *netko*. Netko tko nije izrastao na temelju vlastitih kvaliteta i napora, već samo na temelju društvenih povlastica, ne zaslužuje biti *netko*. On je poput žabe u ovoj pjesmi, nesvjestan svoga pravo postojanja kao bića, kao osobe koja mora izgraditi svoj ljudski lik.

» „Ja sam nitko! Tko si ti?
Jesi l' nitko i ti?
Znači, dva smo – nemoj reći!
Izopćeni ćemo biti!

Glupo ti je biti netko,
I prosto poput žabe,
Govorit ime cijeli dan
Sred zadivljene grabe!” ||

Emily Dickinson je pjesnikinja koja je cijeli život provela skromno i samozatajno. Gotovo kao *nitko*. Izvan svih društveno zadanih okvira ona je ostvarila svoj pravi lik. Njezin *nitko* postao je veličanstveni *netko*.

Vrhunac postajanja onog koji je netko naziva se **samoostvarenje**. To znači da smo **prepoznali najbolje osobine u sebi, da smo ih na pravilan način izručili svijetu, da smo ispravno procijenili sebe u odnosu na mjerila koja su nam postavili drugi i društvo, da naše samopoštovanje nije prešlo granice u kojima smo zaboravili poštovati druge, ma kako se bezvrijednima činili,**

da smo u svakom čovjeku prepoznali ljudsko biće, u svakom „nitko” njegovo „netko”. Na taj način nema velikih i malih ljudi, postoje samo ljudi. Nijedan čovjek ne vrijedi više od drugoga. Svatko ima svoju ljudsku vrijednost. Nitko je početak i tišina, čistoća duše i plemenitost srca, stvaralački nemir, snaga inteligencije. Nitko traži svoga netko i daje mu najbolje od sebe. Netko izrasta iz nikoga. Netko prevladava osamljenost nikoga i stupa u odnose s drugima.

Pitanja za razmišljanje i razgovor

U kojim se situacijama osjećaš kao *nitko*? Je li to uvijek nužno deprimirajuće? U kojim se situacijama osjećaš kao *netko*? Jesi li uvijek zadovoljan tim *netko*? Na koje sve načine možeš postati *netko*? Kako se danas u društvu postaje *netko*? Kada se osjećaš više svoj: kao *nitko* ili kao *netko*? Kakav duh izražava pjesma E. Dickinson? Obrazloži. Evo, kako o temi ove pjesme razmišlja jedna vaša vršnjakinja:

▶ Mnogo se puta sami osjećamo kao nitko i netko, a zapravo smo svi mi netko, jer iako se razlikuju, ljudi su jednaki. Društvo više prihvaća čovjeka koji je *netko*. Taj *netko*, u ovom slučaju, je onaj koji ima više novca, koji je bogat ili kod nas mladih, onaj koji nosi bolju marku odjeće. Na taj način nastaju razlike među ljudima. Ne poštujemo jedni druge po drugim osobinama, osim po izgledu. Kako bismo bili prihvaćeni u društvu, mnogo puta prihvaćamo ono što nam se ne sviđa, samo da bismo se osjećali kao *netko*. Društvo na taj način manipulira nama, a mi ne shvaćamo da smo i mi *netko*, jer je svatko poseban na svoj način i trebao bi vjerovati u sebe. Ponekad se osjećam kao *nitko*, kad u školi dobijem slabiju ocjenu. To je glup osjećaj. Ljudi više cijene materijalne stvari i time doprinose da se oni koji ih nemaju osjećaju kao uljezi, kao nitko u društvu koje ih okružuje. ||



|| Tko je ona? Je li bila nitko ili netko? Arheolozi ne znaju tko je bila Solinjanka iz 3. stoljeća.

Primiti mnogo a ipak ne porasti, primiti malo a ipak se ne smanjiti

Razmišljanja o „veličini” potrebnoj da bi se ostvario ljudski lik završit ćemo drevnom pričom kineskoga mudraca Chuanga Tsea. Drevne priče izvor su mnogih životnih mudrosti. Biti mudar značilo je poznavati zakonitosti koje vladaju u prirodi i svijetu i u skladu s njima živjeti. Na tom znanju građene su vrline i umijeća, koje su ljudima omogućile mirniji i sretniji život. Ljudi su, prihvaćajući božanske i prirodne zakonitosti, određivali načine djelovanja, pazeći da svojim djelovanjem ne poremete sveukupan sklad postojanja. U sljedećoj priči možemo ponovno pratiti odnos veličina: onoga što je malo, a ne poznajući drugo umišlja da je veliko, i onoga što kao istinska veličina nije opterećeno odnosima veličina.



► Žaba iz napuštenog bunara reče divovskoj kornjači iz Istočnog oceana:

– Kako li sam sretna, kako uživam! Kad mi se sviđi iziđem i poskakujem naokolo po zidu bunara; onda se vratim u jamu i odmorim u rupi razbite cigle. Kad uđem u vodu, ona me drži pod pazuhom i podržava mi bradu; kad skočim u mulj, sakrije mi prste i gležnjeve. Nijedan mi od račića i punoglavaca oko mene nije ravan. Imati na raspolaganju svu vodu čitavog tog jarka, vladati svim radostima jednog napuštenog bunara, sigurno je najviše što život može pružiti. Zašto ne biste došli, gospođo, da sami vidite?

Divovska kornjača Istočnog oceana pokuša ući u bunar; no prije negoli je lijevom nogom ušla, desna joj se zaglavila. Kad se oslobodila i izvukla, povuče se i reče ovo o oceanu:

– Niti tisuću milja ne može mu izmjeriti širine; niti tisuću hvati ne može mu izmjeriti dubine. U vrijeme velikoga Yua bilo je devet poplava u deset godina; ali ocean nije postao dubljim. U vrijeme T'anga bilo je u osam godina sedam sušnih; ali se ocean nije povukao sa svojih obala. Ne biti mučen trenucima koji bljesnu i nestanu niti promijenjen vjekovima koji prolaze; primiti mnogo a ipak ne porasti, primiti malo a ipak se ne smanjiti – to je veliki užitak Istočnog oceana. ||

I u pjesmi E. Dickinson i u ovoj priči radi se o žabi. Žaba je, naravno, metafora onih koji s pozicija vlastite samodovoljnosti i samodopadnosti, bez promišljanja onoga što jesu, grade vlastitu lažnu veličinu. Svijet takvih ljudi naziva se „žabokrečina, ili zadržana graba”. Druga veličina jest veličina oceana. Nemjerljiva je i nepromjenljiva. Kornjača koja živi u oceanu spoznala je njegovu istinsku veličinu i dubinu, te nastoji živjeti u skladu s njom. Ocean ne porasta, niti se smanjuje, a čovjek koji razumije život s pozicija oceana nastoji živjeti mirno, ne dopuštajući da ga zabljesnu lažne veličine, gradi postojanost svoje osobe. Na jednak način on se bori i s dobrom i zlom što mu se u životu događaju. Zlo ga ne može obeshrabriti, a dobro uzoholiti. Sva dobra prima s radošću, sva zla s mirom; kad prima mnogo on ne porasta, kad prima malo ne smanjuje se. On zna da su nitko i netko u jednome, u svakom čovjeku.

Pitanja za razmišljanje i razgovor

Pokušavaš li se katkad potvrditi stvarima i djelima za koja nisi zaslužan i koja su nebitna za tvoju osobnost? Smatraš li katkad da ti drugi u nečemu nisu ravni? U čemu?

Koje su osobine oceana? Što znači rečenica: *Primiti mnogo a ipak ne porasti, primiti malo a ipak se ne smanjiti*? Obrazloži. Je li postojanost važna osobina za čovjeka?

Jedan učenik svoju umanjenu i uvećanu sliku ovako opisuje:

Osvrt

Moja umanjena ili uvećana slika ne odgovara onome što ja uistinu jesam, mome identitetu, već onome što je u mojoj osobnosti različito od mene, nejednako meni. Iskrivljene zrcalne slike drugih, i na temelju njih moja vlastita pogrešna slika, umanjuju i uvećavaju moj lik. Ako gubim identitet kao čovjek, tada se smanjujem ili uvećavam, a u jednom i u drugom gubim svoje ja i čovječnost. Svijet je pun iskrivljenih zrcalnih slika među kojima je teško prepoznati ljudski lik.



Jan van Eyck II Giovanni Arnolfini sa ženom (detalj)
 U malom zrcalu smještenom između supružnika vidi se odraz umjetnika.

3. SEKCIJA

Moj lik u odnosu na druge

Svijet u kojem živimo posredovan je tehnologijom. Tehnologija je spoj ljudskih spoznaja i umijeća namijenjen čovjeku za proizvodnju i uporabu sredstava potrebnih za život. U posljednja dva stoljeća razvoj tehnologije ubrzao se, pa je ona, povezana sa znanostima, osim načina za što bržu i uspješniju proizvodnju materijalnih dobara, postala i načinom života, što znači da je u velikoj mjeri odredila naš svakodnevni život. Taj veliki utjecaj omogućuju sredstva masovne komunikacije: radio, televizija, novine, film te računala i njihova primjena u proizvodnim procesima, društvenim odnosima i svakodnevnoj komunikaciji. Doba u kojem živimo nazivamo informacijskim. Osim brzog i svima dostupnog prijenosa informacija, ono omogućuje sudjelovanje u umjetno stvorenim, virtualnim svjetovima. Virtualnu stvarnost čini računalno